

Hvor har vi vores holdninger fra?

Om Gud
Om Verden
Om Mennesket

Et projekt om

en revolution

i den jødiske skabelsesberetning

Disposition og sidetal

- 3 Tradition og revolution
- 4 Den gamle Orient
- 5 Stopreaktion
- 6 Den umiddelbare sandhed
- 7 Den umiddelbare sandhed, opgave
- 8 Skabelsesberetningen, ny oversættelse 2020
- 9 Skabelsesberetningen, den autoriserede oversættelse
- 10 Umiddelbare sandheder i skabelsesberetningen
- 11 Den naturvidenskabelige sandhed
- 12 Rod og sammenblanding
- 13 Skriv en skoles skabelsesberetning
- 14 Skabelon og symbol
- 15 Skjulte syvtaller
- 16 Verden er god
- 17 Værdier og holdninger
- 18 Guder/Gud
- 19 Verden
- 20 Mennesket
- 21 Menneskets værdighed
- 22 Når mennesket spejler sig
- 23 Hvor kommer kulturens holdninger fra?
- 24 Hvor kommer mine egne holdninger fra?

Hæftet er udgivet af

Folkekirkens Skoletjeneste, Kgs. Lyngby - Rudersdal, Lundtofte Kirkevej 3, 2800 Kgs. Lyngby
kirke-skole.dk - skoletjeneste@gmail.com - 45 872 872
Udarbejdet af cand. pæd. Poul Astrup

Tradition og Revolution

I oplysningstiden i 1700-tallet og ind i 1800-tallet skete der en *revolution* i de fleste europæiske lande og i USA. Et nye tankesæt blev anerkendt og udraderede det gamle tankesæt. Nye værdier og idealer satte standarden: Det enkelte menneske fik frihed: religionsfrihed, ytringsfrihed, forsamlingsfrihed, tanke- og samvittighedsfrihed. Det enkelte menneskes tro og tænkning var ikke længere underlagt kongens eller fyrstens *myndighed*. Snart fulgte der stemmeret til alle. Først til mænd, så til kvinder og så til unge. Samfundet var blevet revolutioneret af en ny ide!

Men en revolution ændrede ikke alt i samfundet. Mange værdier og holdninger fortsatte uændret. Det uændrede kaldes *traditionen*, - det som man altid havde ment og gjort.

Traditioner vækker ikke speciel opsigt. Det *gør revolutioner* derimod. Traditioner er selvfølgelig: Vi fejrer jul på samme måde hvert år. Regler for god opførsel overfor andre går i arv fra forældre til børn. Vi overtager som børn vore forældres sprog med alle de kendte fortællinger og en lang række udødelige nøglepersoner. Vi overtager tale-måder og sprog billeder, ordsprog osv.

Det grundlæggende spørgsmål, som vi skal stille i dette hæfte er: Hvor har den vestlige verden fået sine grundholdninger fra? Eller sagt på en anden måde: Hvorfor mener de fleste af os det, vi mener?

Spørgsmålet er *meget stort* og kan ikke besvares enkelt, fordi der er flere kilder til den flod, der hedder den vestlige kultur og dermed til dit og mit tankesæt og holdninger i dag.

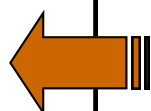
MEN én ting er hævet over enhver tvivl: Jødedommen er en helt afgørende kilde til den vestlige tænkning, og dermed til de holdninger, som du og jeg har i dag.

Jødedommen er selv blevet til som en tanke-revolution. For rigtigt at forstå *revolutionen* må man først forstå *traditionen*: Hvad mente man i samtiden, da jøderne skrev, og hvilke dele af traditionen kunne jøderne fortsat bruge, - og hvor fjernede jøderne sig radikalt fra traditionen i den gamle orientalske verden og erstattede traditionerne med noget nyt og anderledes? - Det korte svar er: Jøderne ændrede meget. Både i synet på det guddommelige, på verden og på mennesket. Det bliver tydeligt i SKABELSESBERETNINGEN. Bibelens første beretning.

Du vil sikkert opdage, at du er mere enig med de gamle jøder, end du måske lige regnede med. I den vestlige verden er alle nemlig mere eller mindre "jøder" indeni, når det gælder grundholdninger!

Og nu begynder fortællingen om den jødiske *revolution af traditionen* i Den gamle Orient ....

Holdninger kan sammenlignes med en flod, der har fået sit vand fra mange kilder, og samtidig fra nogle få store flodløb. Den vigtigste flod til den vestlige kultur er måske grundholdningerne og livsværdierne i den jødiske skabelsesberetning.

Især tre religioner udgjorde traditionen i Den gamle Orient

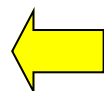
En tanke-revolution fandt sted, da jødedommen blev til

Revolutionen kan læses ud af skabelsesberetningen

Den gamle Orient

Babylonisk religion og tradition

Kanaanæisk religion og tradition

Ægyptisk religion og tradition

SKABELSESBERETNINGEN - STOP !!!

De seks dage og et fladt verdensbillede medfører
en stop-reaktion hos mange

- Det er umuligt at tage skabelsesberetningen alvorligt, når den helt tydeligt siger noget, som er forkert. Enhver ved jo at verden ikke blev til på 6 dage, som der står i skabelsesberetningen. Og verden ser heller ikke sådan ud, som den er beskrevet i skabelsesberetningen. Jorden er fx en rund kugle og er ikke flad med en himmelhvælving over.
- Men nu får du så at vide, at det er dig og måske også din lærer, der ikke er i stand til at forstå en 3000-årig gammel orientalsk tekst uden at misforstå den. Problemet er, at du og alle andre selvfølgelig først læser en tekst sådan, som vi plejer at læse tekster. Men det kan man bare ikke her.
- Det er med andre ord næsten sikkert, at vi misforstår skabelsesberetningen.
- For at forstå en så gammel orientalsk tekst, er man nødt til at vide, hvordan en gammel orientaler brugte sproget, opbyggede en tekst og anvendte symboler. Og man kan faktisk også nemt indse, at verden rent faktisk *ser* sådan ud, som der står i skabelsesberetningen, men naturvidenskaben *forklarer* verden anderledes, og netop ikke sådan som vi rent faktisk ser verden. Havet ser da helt vandret ud, og synes slet ikke at være krum ligesom en kugle.
- Når du har forstået de største misforståelser, så forsvinder det, der gjorde, at du tænkte STOP, så du ikke kunne acceptere skabelsesberetningen.
- STOP-skiltet vil sandsynligvis forsvinde for dig, og derefter bliver det meget nemmere at læse beretningen og at forstå, hvad det er for en revolution, der gemmer sig længere inde i skabelsesberetningen. Jøderne ændrede nemlig radikalt på de traditioner, som deres nabo-religioner havde lært dem. Deres revolution har siden påvirket hele den vestlige verden og sandsynligvis endda den opdragelse, som du selv har fået.
- Derfor er en opdagelse af skabelsesberetningen også en opdagelse af os selv. Mange finder ud af, hvor nogle af vores vigtigste grundholdninger til det guddommelige, til verden og til mennesket kommer fra.
- Vi begynder med øjnenes umiddelbare sandhed ....

Den umiddelbare sandhed

”Verden, som den viser sig for os”

Den *umiddelbare* sandhed er noget helt andet end den *naturvidenskabelige* sandhed.

Det umiddelbare verdensbillede er en beskrivelse af verden præcis sådan, som verden viser sig for os: Verden er flad, havet er vandret og en smuk halvkugleformet himmel hvælver sig halvkugleformigt ovenover. Vi oplever os selv i verdens centrum, og vi oplever op og ned. Verden er i farver. Verden er smuk og stor. Blå og grøn. Verden er fyldt af mangfoldige arter.

Skabelsesberetningen er skrevet før, der var noget, der hed naturvidenskab. Beretningen kaldes derfor ofte for en **før-videnskabelig beretning**. Beskrivelsen er også sand, for du ser jo det samme, når du ser på verden. Sansning er sandhed. - Naturvidenskabelige sandheder kan man derimod ikke se. Du kan fx ikke se, at Solens diameter er 400 gange større end månens diameter, hvilket også vil sige at i en naturvidenskabelig korrekt tegning burde arealet af Solen være 160.000 gange større end arealet af Månens tegning. Det kan kun fornuften erkende. Det kan aldrig sanses.

**Solen og
Månen er
lige store**

Opgave A

Tegn det umiddelbare verdensbillede. Det skal være sanseligt sandt, dvs. i overensstemmelse med det, du ser. Ikke noget med alt det, som du har lært af naturvidenskaberne.

- Tænk før-videnskabeligt
- Tegn det umiddelbare verdensbillede

Skabelsesberetningen i den nye oversættelse af Bibelen fra 2020

1,1 I begyndelsen skabte Gud himlen og jorden. 2 Dengang var alt rungende tomt, og der var buldrende mørkt over dybet. Men Gud lod sit åndedræt blæse over vandet. 3 Han sagde: "Bliv lys!" og straks kom der lys. 4 Gud syntes godt om lyset, og han skilte det fra mørket 5 og kaldte lyset for dag og mørket for nat. Og det blev aften, og det blev morgen. Det var den første dag.

6 Nu sagde Gud: "Der skal være en hvælving midt i dybet, så der bliver et sted, hvor der ikke er vand." 7 Og han formede en hvælving, så vandet blev delt: Noget af vandet var over hvælvingen og resten nedenunder. 8 Gud kaldte hvælvingen for himmel. Og det blev aften, og det blev morgen. Det var den anden dag.

9 Gud sagde: "Vandet under himlen skal samle sig ét sted, så det faste land bliver synligt," og straks blev det sådan. 10 Gud kaldte det faste land for jorden, og han kaldte stedet, hvor vandet var, for hav. Gud syntes godt om det. 11 og han sagde: "Jorden skal blive grøn. Der skal vokse alle slags grønne planter og frugttræer," og straks blev det sådan: 12 Alle slags grønne planter og frugttræer spirede frem af jorden, og Gud syntes godt om det. 13 Og det blev aften, og det blev morgen. Det var den tredje dag.

14 Nu sagde Gud: "Der skal være lysende himmellegemer, så man kan kende forskel på dag og nat. Man skal vide, at år og dag går, og hvornår det er helligdag. 15 De skal lyse ned på jorden oppe fra himlen." Og straks blev det sådan: 16-18 Gud formede de to store lys og alle stjernerne og satte dem på himlen til at lyse ned på jorden. Det største lys til at herske over dagen og det lille lys til at herske over natten, så der er forskel på lys og mørke. Gud syntes godt om det. 19 Og det blev aften, og det blev morgen. Det var den fjerde dag.

20 Så sagde han: "Havet skal vrimle med levende væsener, og over jorden, under himlens bue, skal der flyve fugle." 21 Gud formede de store havdyr, alle slags levende væsener i vandet og alle slags fugle, og han syntes godt om det. 22 Gud velsignede den og sagde: "Former jer og bliv så mange, at vandet i havet og himlen over os bliver fyldt med liv." 23 Og det blev aften, og det blev morgen. Det var den femte dag.

24 Så sagde Gud: "Jorden skal give liv til alle slags levende væsener: store dyr, smådyr, ja, alle slags dyr." Og straks blev det sådan. 25 Gud formede hver enkelt dyreart på jorden, og han syntes godt om dem. 26 Gud sagde til sig selv: "Lad os nu forme mennesket. Det skal ligne os, så det kan tage ansvar for fiskene i havet, fuglene i luften og dyrene på jorden." Og Gud formede mennesket, så det lignede ham. Han skabte mennesket som mand og kvinde 28 og velsignede dem. Så de ville få mange børn og et langt liv. Han sagde til dem: "Få børn, og bliv så mange, så I kan fylde hele jorden og tage ansvar for fiskene i havet, fuglene i luften og alle dyrene på jorden. 29 Alle planter og frugttræer på jorden er jeres. Dem skal I leve af. 30 Og alle levende dyr, fugle og smådyr skal spise af alle grønne planter." Sådan blev det. 31 Gud så på alt det, han havde skabt, og han syntes virkelig godt om det. Og det blev aften, og det blev morgen. Det var den sjette dag.

2,1 Sådan blev himlen og jorden skabt. 2 På den syvende dag var Gud færdig med sit arbejde. Den dag holdt han fri. 3 Og Gud gav den syvende dag en særlig betydning og et særligt formål, for det var på den dag, han var færdig med at skabe alting. 4 Det var historien om, hvordan himlen og jorden blev skabt.

Skabelsesberetningen i den autoriserede oversættelse fra 1992

v1 I begyndelsen skabte Gud himlen og jorden. **v2** Jorden var dengang tomhed og øde, der var mørke over urdybet, og Guds ånd svævede over vandene.

v3 Gud sagde: »Der skal være lys!« Og der blev lys. **v4** Gud så, at lyset var godt, og Gud skilte lyset fra mørket. **v5** Gud kaldte lyset dag, og mørket kaldte han nat. Så blev det aften, og det blev morgen, første dag.

v6 Gud sagde: »Der skal være en hvælving i vandene; den skal skille vandene!« Og det skete; **v7** Gud skabte hvælvingen, som skilte vandet under hvælvingen fra vandet over hvælvingen. **v8** Gud kaldte hvælvingen himmel. Så blev det aften, og det blev morgen, anden dag.

v9 Gud sagde: »Vandet under himlen skal samle sig på ét sted, så det tørre land kommer til syne!« Og det skete. **v10** Gud kaldte det tørre land jord, og det sted, hvor vandet samlede sig, kaldte han hav. Gud så, at det var godt.

v11 Gud sagde: »Jorden skal grønnes: Planter, der sætter frø, og alle slags frugttræer, der bærer frugt med kerne, skal være på jorden.« Og det skete; **v12** jorden frembragte grønt, alle slags planter, der sætter frø, og alle slags træer, der bærer frugt med kerne. Gud så, at det var godt. **v13** Så blev det aften, og det blev morgen, tredje dag.

v14 Gud sagde: »Der skal være lys på himmelhvælvingen til at skille dag fra nat. De skal tjene som tegn til at fastsætte festtider, dage og år, **v15** og de skal være lys på himmelhvælvingen til at oplyse jorden!« Og det skete;

v16 Gud skabte de to store lys, det største til at herske om dagen, det mindste til at herske om natten, og stjernerne. **v17** Gud satte dem på himmelhvælvingen til at oplyse jorden, **v18** til at herske om dagen og om natten og til at skille lys fra mørke. Gud så, at det var godt. **v19** Så blev det aften, og det blev morgen, fjerde dag.

v20 Gud sagde: »Vandet skal vrimle med levende væsener, og fugle skal flyve over jorden oppe under himmelhvælvingen!« Og det skete; **v21** Gud skabte de store havdyr og alle slags levende væsener, der rører sig og vrimler i vandet, og alle slags vingede fugle. Gud så, at det var godt. **v22** Og Gud velsignede dem og sagde: »Bliv frugtbare og talrige, og opfyld vandet i havene! Og fuglene skal blive talrige på jorden!« **v23** Så blev det aften, og det blev morgen, femte dag.

v24 Gud sagde: »Jorden skal frembringe alle slags levende væsener, kvæg, krybdyr og alle slags vilde dyr!« Og det skete; **v25** Gud skabte alle slags vilde dyr, al slags kvæg og alle slags krybdyr. Gud så, at det var godt.

v26 Gud sagde: »Lad os skabe mennesker i vort billede, så de ligner os! De skal herske over havets fisk, himlens fugle, kvæget, alle de vilde dyr og alle krybdyr, der kryber på jorden.«

v27 Gud skabte mennesket i sit billede; i Guds billede skabte han det, som mand og kvinde skabte han dem. **v28** Og Gud velsignede dem og sagde til dem: »Bliv frugtbare og talrige, opfyld jorden, og underlæg jer den; hersk over havets fisk, himlens fugle og alle dyr, der rører sig på jorden!« **v29** Gud sagde: »Nu giver jeg jer alle planter, der sætter frø, på hele jorden og alle træer, der bærer frugt med kerne. Dem skal I have til føde.

v30 Til alle de vilde dyr og til alle himlens fugle, ja, til alt levende, der rører sig på jorden, giver jeg alle grønne planter som føde.« Og det skete. **v31** Gud så alt, hvad han havde skabt, og han så, hvor godt det var. Så blev det aften, og det blev morgen, den sjette dag.

v1 Således blev himlen og jorden og hele himlens hær fuldendt.

v2 På den syvende dag var Gud færdig med det arbejde, han havde udført, og på den syvende dag hvilede han efter alt det arbejde, han havde udført. **v3** Gud velsignede den syvende dag og helligede den, for på den dag hvilede han efter alt det arbejde, han havde udført, da han skabte.

v4 Det var himlens og jordens skabelseshistorie.

Umiddelbare sandheder i skabelsesberetningen

En umiddelbar sandhed er en sandhed om det, som øjnene ser og ørerne hører. Sansningerne bliver derefter til ord og udsagn. Fx "græsset er grønt". Udsagn om græssets farve vil være enten sande eller falske: Fx "græsset er blå" eller "græsset er grønt".

Her kommer nu skabelsesberetningens udsagn om verden og naturen. Du skal afgøre om udsagnene er sanseligt sande eller sanseligt falske. Dine øjne er eneste dommere.

(Sæt flueben ved de sande udsagn)

O Vers 4: .. Lyset er dagen og mørket er natten ✓

O Vers 5: .. Himmelhvælvingen ligner en hvælving (om natten)

O Vers 6: .. Havet og det tørre land udfylder hele jorden

O Vers 11: .. jorden er grøn af planter og frugttræer

O Vers 12: .. Ud over stjernerne (om natten) er der kun to (lige store) lys på himmelhvælvingen.
Det stærkeste lys er Solen. Det svageste lys er Månen

O Vers 20: .. Vandet er fyldt med levende væsener og luften af fugle

O Vers 25: .. Jorden er fuld af levende væsener, kvæg, krybdyr og vilde dyr

O Vers 21 og 24: Dyrene i vandet, luften og på jorden består af mange forskellige slags

O Vers 27: .. Mennesket er to køn

Der er derimod ingen naturvidenskabelige sandheder i skabelsesberetningen. Verden og naturen er, som vi lige har læst, beskrevet *umiddelbart*, - lige sådan som alle mennesker altid har sanset verden og naturen. Og der fandtes heller ingen naturvidenskab dengang.

Men skabelsesberetningen indeholder også nogle andre slags udsagn end sanselige udsagn. De andre slags udsagn er grundholdninger om det, som *ikke* kan sanses. Sådanne udsagn kan også kaldes for grundlæggende værdier eller for filosofiske udsagn eller for religiøse udsagn:

- Grundholdninger om Gud
- Grundholdninger om verden
- Grundholdninger om mennesket

NB: Man kan ikke bruge sanserne til noget, når man skal prøve at finde ud af om en holdning er god eller dårlig. Og naturvidenskaben kan heller ikke hjælpe eller bruges til at finde ud af det. Man kan fx hverken bruge sanserne eller fornuften til at finde ud af om det er retfærdigt, at rige skal have en højere skatteprocent end fattige, eller om billedet af Mona Lisa er et enestående kunstværk eller om kartoffelmos er en dejlig ret.

Eller om Gud eksisterer. Eller hvorfor man godt må slå dyr ihjel, men ikke mennesker ... Hm, hvad så ?

Den naturvidenskabelige sandhed

”Verden, som den ikke viser sig for os”

En naturvidenskabelige sandhed er *abstrakt*. Abstrakt vil sige ”at se bort fra”. I naturvidenskabelige sandheder ser vi bort fra det, vi rent faktisk ser med øjnene, og udtrykker i stedet for en *anden slags* sandhed, nemlig sandheden om tingene *i sig selv*.

Eksempel

Solens diameter er 400 gange større end Månens diameter. Hvis Månen tegnes 1 cm bred, så skal Solen tegnes 4 meter bred. Det kan man slet ikke gøre på et stykke almindeligt papir. Et menneskes øje vil aldrig kunne ”se” Månens diameter 400 gange mindre end Solens diameter.

I naturvidenskab handler det ikke om, hvad *jeg* ser og oplever. Det handler slet ikke om *subjektet* (dig og mig) eller om vores oplevelser, men naturvidenskab handler om *objektet* og objekterne *i sig selv*.

Naturvidenskab handler om den *fysiske* verden, materien og atomerne, rummet og tiden, naturlove og kausale forklaringer (årsag og virkning). Dette udtrykkes og symboliseres i naturvidenskab ved hjælp af matematik.

Naturvidenskab handler ikke om menneskets *livsverden*. Det vil sige vores *oplevelse* af at eksistere, vore tanker, sprog og bevidsthed, værdier og selvforståelse, etik og politik, skønhed og religion, godt og ondt, følelser og stemninger, og især handler naturvidenskab ikke om vores *viljes frihed*, der gør, at mennesket også er *ånd* og noget helt andet end noget fysisk.

Et menneskes forståelse af sig selv er spaltet mellem begreberne stof og ånd.

Flere eksempler

Vores umiddelbare oplevelse af verden og naturvidenskab er ofte meget langt væk fra hinanden, Begge dele er sande. Det umiddelbare er uforanderligt sandt. Det naturvidenskabelige bliver mere og mere sandt.

- Umiddelbart er jorden flad og himlen en halvkugle - Men set udefra er jorden en kugle.
- Umiddelbart er jorden verdens centrum. - Men set udefra er jorden en planet om solen
- Umiddelbart findes op og ned, - Men set udefra er op og ned ikke én retning
- Umiddelbart er der en hvælving af stjerner hen over jorden. - Men set udefra har stjernerne slet ikke samme afstand til jorden
- Himmelhvælvingen ser umiddelbart helt uforanderlig ud (et firmament). - Men stjernerne er alle sammen aktive og bevæger sig med meget store hastigheder væk fra og imod hinanden og hele universet udvider sig
- Umiddelbart er et menneskeliv på 100 år lang tid. - Men geologisk set er 100 år som et sekund og geologisk tid måles i millioner og milliarder år
- Umiddelbart er 100 km langt væk for et menneske. - Men i verdensrummet er 100 km som en 1000-del millimeter sammenlignet med rummets ubegribelige størrelse

Rod og sammenblanding

Hverken umiddelbarhed eller abstraktion

Opgave B

Billedet er fra en bog til brug for mindre børn og er en visualisering af skabelsesberetningen

- Hvorfor kan et mindre barn umuligt forstå denne tegning af verden? - Hvor ses verden fra? Er det verden?
- Hvorfor er tegningen ikke en umiddelbar, sanselig korrekt tegning?
- Hvorfor er tegningen ikke en korrekt naturvidenskabelig, abstrakt tegning?
- Eller sagt ligeud: Hvorfor er tegningen en gang roderi ?

Jorden

Saturn månen

kometer

Solen

Opgave C *Skriv en skoles skabelsesberetning ...*

Du har nu læst skabelsesberetningen. Prøv nu helt kort i overskrifter at skrive en skoles skabelsesberetning ud fra den samme model som skabelsesberetningen: 6+1=7. Den syvende dag skal alle de forskellige slags arbejde og indretninger være færdige. Arbejdet foregår selvfølgelig i en logisk rækkefølge. Først skal rydningen af skoven og gravearbejdet udføres. Det hele skal tage 6 dage. Den 7. dag er første skoledag.

Sådan var man vant til at skrive en fortælling om noget stort og vigtigt i Den gamle Orient. Fortællingen var bygget op over seks dage. I virkeligheden tog det lang tid hver dag, måske mange år.

- **0. dag:** *Landskabet, hvor skolen nu ligger, var en mørk og tæt skov*
- **1. dag:** *Men så en skønne dag ..*
- **2. dag:**
- **3. dag:**
- **4. dag:**
- **5. dag:**
- **6. dag:**
- **7. dag:** *Skolen åbnede, eleverne kom og alt fungerede og har gjort det lige siden. Håndværkerne kunne hvile. Det er fortsat syvende dag.*

Skriv kort om hver dag her

skabelon og symbol

Et symbol ligner *ikke* det, det symboliserer.

- En due ligner ikke "fred"
- En ugle ligner ikke "klogskab"
- Syv dage ligner ikke "tidsmåling"

I skabelsesberetningen er "en dag" et symbol for en ny og god forandring, som vil blive til virkelighed i verden. Ligesom hver dag i vore liv er ny og er en ny mulighed for at forbedre verden.

Verden er ikke længere "tomt og mørkt" - kaos - , men er blevet til en masse godheder: lys, tre rum til luften, vandet og jorden, regelmæssig tid, mange slags livsformer, føde og bolig for dyr og mennesker.

TEKSTENS SKABELON HEDDER 6+1.

I Den gamle Orient var man vant til at disponere en beretning i 6+1. Det tog i fortællingen næsten altid netop seks dage at bygge noget vigtigt, fx et tempel. Og de gamle jøder har helt sikkert ment, at verden var det skønneste tempel, der nogensinde var blevet bygget. Derfor skulle verdens skabelsesberetning selvfølgelig også skrives i 6+1 skabelonen. 6+1 er jo 7, og på den 7'ende dag var templet i fortællingen altid færdig. 7 er en symbolsk hviledag, for der er ikke mere for håndværkerne at lave.

Syvtalssymbolik

- Når man siger, at noget tager "syv lange og syv brede", så betyder syv hverken minutter, timer eller dage, men at det går irriterende langsomt. Det er kvaliteten (irriterende) og ikke en måling af tiden, man udtrykker. De syv dage er, som vi også allerede har set, en model, disposition eller *skabelon*, - og samtidig en syvtallet et *symbol*. Et symbol ligner ikke det, det symboliserer. Hvor lang tid det i virkeligheden tog, siger beretningen derfor ikke noget om.
- I Den gamle Orient var det så udbredt at benytte 7-tallet som *symbol*, at man også *gemte* 7-tallet inde i teksten på forskellige smarte måder. Syv betød det *fuldkomne*. Og dermed var syv også et symbolsk tal for det guddommelige. Syv var det, som var helt færdigt og ikke skulle forbedres eller laves om. Det, som var guddommeligt og som en gud havde lavet, var selvfølgelig både *godt* og *fuldkomment*, og det var derfor helt naturligt at symbolisere det, som guden havde lavet med 7-tallet på så mange måder som muligt.
- Tag den allerførste linje i skabelsesberetningen (I begyndelsen skabte Gud himlen og jorden). Hvor mange ord er der i sætningen: (Ja, SYV).- Det kunne jo nemt være en tilfældighed. Men det viser sig, at det slet ikke er en tilfældighed, men nøje planlagt. Du kan ikke se de mange skjulte syvtaller i den danske tekst, for det er en oversættelse af en gammel hebraisk tekst. Men når kloge folk analyserer skabelsesberetningen, viser det sig, at der er indlagt en ret fantastisk syvtalssymbolik i teksten. Forfatteren bruger tekstens vigtigste ord enten 7, 14, 21, eller 35 gange og forfatteren fik flere vigtige sætninger til at passe med et antal ord gange med 7.

Skjulte **syv**taller i teksten

1 * 7 ord - 2* 7 ord - 3 *7 ord

- Kap. 1, vers 1: 1* 7 ord, I begyndelsen skabte Gud himlen og Jorden
- Kap. 1, vers 2: 2 * 7 ord (ses ikke i en oversættelse)
- Kap. 2, vers 1 - 3: Tre sætninger med 7 ord med "den syvende dag"
- Kap. 2, vers 1 - 3: Hele afsnittet er på 5 * 7 ord

Nøgleord i antal * 7

- Gud: 5 * 7
- Jorden: 3 * 7
- Himlen/himmelhvælvingen: 3 * 7
- "og det skete" (ses ikke i den nye oversættelse): 7 gange
- "Gud så, at det var godt" eller "Gud syntes godt om det": 7 gange

Den **syv**ende dag

Seks dage med aften og morgen ...

... og en syvende dag uden hverken morgen eller aften ???

I den gamle Orient begyndte en ny dag/døgn ikke ved midnat, som i Danmark i dag. Dagen begyndte kl. 6.00 om morgenen. Det blev derfor først aften, og det nåede at blive næsten lyst om morgenen, før den nye dag begyndte.

De seks skabelsesdage slutter med: "Og det blev aften og morgen"

Men teksten om den syvende dag (kap 2, vers 1-4) nævner hverken en morgen eller en aften. Den syvende dag er nemlig et **symbol** for, at verden er helt færdig, - fuldendt. Gud hvilede på den syvende dag. Ikke fordi han var træt, men fordi alt var færdigt.

I en jødisk symbolsk tænkning er det derfor fortsat "**den syvende dag**". Den syvende dag slutter ikke, men fortsætter lige så længe verden bliver ved med at fungere og dermed være god.

Verden er **GOD**

Vi bruger alle ordet **god** i to forskellige betydninger uden at tænke nærmere over det. Enten betyder god det modsatte af ond . Altså det som er moralsk eller etisk godt eller ondt at gøre mod andre og mod sig selv. Eller også betyder god det, som fungerer godt, og dermed betyder god det modsatte af ubrugelig eller kaotisk.

Skabelsesberetningen handler helt tydeligt om, at komme væk fra "tomhed og øde" (vers 1), hvor verden ikke kan bruges til noget godt for nogen, hvor ingen kan bo eller finde føde. Når dyr og mennesker kan leve på en frugtbar jord er verden blevet **GOD**.

Hvad skal der til for at verden fungerer godt?

Der skal ifølge skabelsesberetningen lys, tre områder (luften, jordoverfladen og havet), en reguleret tid, grønne planter og træer med frugter, fisk, fugle og dyr og til allersidst, men ikke mindst - men derimod mest - mennesket! - Kronen på skaberværket.

Beretningen slutter med menneskets skabelse. Der bliver ikke skabt mere. Til gengæld får mennesket med flotte ord at vide, at verden er en gave og en opgave for mennesket.

SKABELSESBERETNINGEN KAN FX SAMMENFATTES SÅLEDES:

- En **god** verden er en verden, der **fungerer** godt
- **Mennesket** er det højeste mål med at skabe verden
- Naturen er **god**, og mennesket er **værdifuldt**

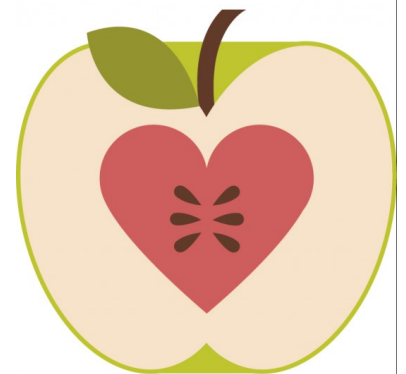
Skabelsesberetningens kerne

Vi er nu nået frem til at kunne beskæftige os med grunden til at skabelsesberetningen blev skrevet. Den er selvfølgelig *ikke* skrevet for at sige det samme, som de fleste dengang mente i forvejen.

Den er lige modsat skrevet for at sige noget nyt og anderledes end det, som religionerne rundt om jøderne mente.

Fra nu af handler hæftet om værdierne og holdningerne i skabelsesberetningen.

Hvad bygger et menneske og et samfund sine holdninger på?

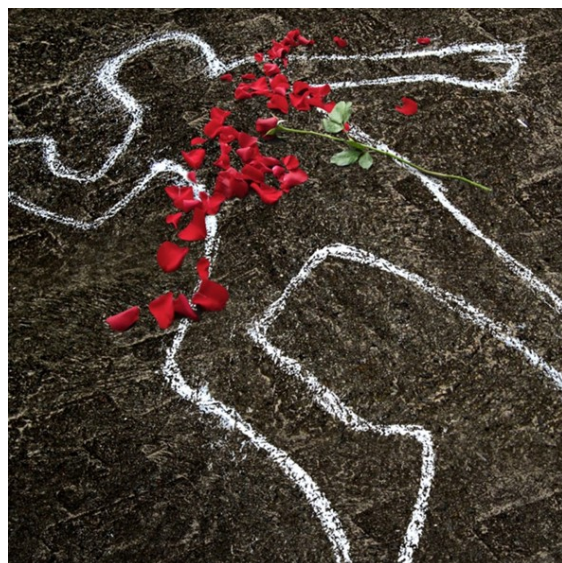

Værdier og holdninger

Opgave D (grupperarbejde)

- 1) Hvorfor må man ikke slå et menneske ihjel, når man godt må slå et dyr ihjel, fx til føde?
- 2) Hvorfor er mennesker lige meget værd?
- 3) Hvorfor må man ikke blande dyrs og menneskers gener og prøve at lave et dyre-menneske?

Skriv jeres argumenter her:

1)

2)

3)

I det følgende skal vi se nærmere på jødedommens grundlæggende værdier, sådan som de bliver fortalt og fremgår af skabelsesberetningen.

Temaerne er disse tre:

det guddommelige - verden - mennesket

Guder/Gud

Traditioner om guderne i Den gamle Orient

- A. Alle datidens religioner havde mange guder: Livsguder, døds-guder, krigsguder, naturguder osv.
- B. Gudernes billede eller statue var opstillet i templer
- C. Templet var indrettet med et allerhelligste rum, et helligt rum og en forgård

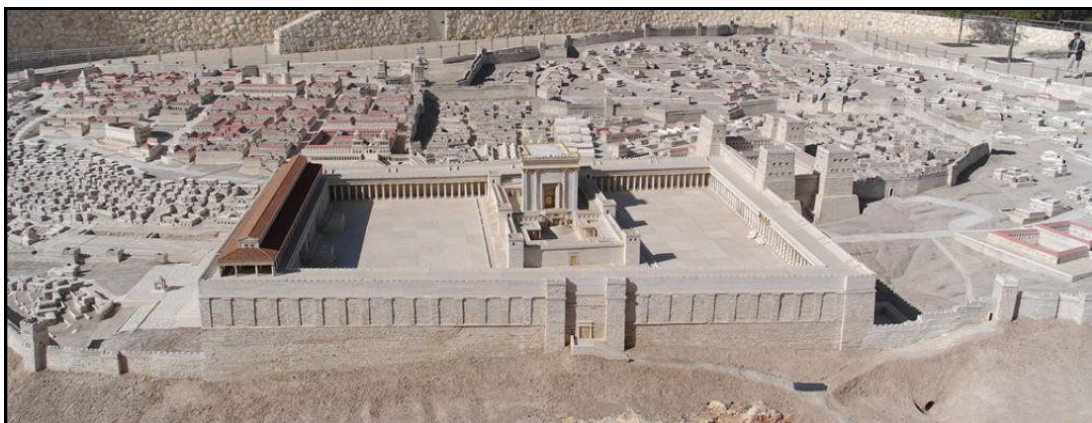

Ruiner fra zigguraten i Susa i Iran. Tempeltårn til guden Marduk. Myten om Babelstårnet tager sandsynligvis udgangspunkt i zigguraterne.

Foto: Wikipedia

Den jødiske **revolution** af de religiøse traditioner i Den gamle Orient

- A. **Der er kun én Gud = revolution**
- B. **Billedforbud. Ingen billeder eller statuer af Gud i templet. Mennesket er Guds billede = revolution**
- C. **Templet indrettes med et allerhelligste rum, et helligt rum og en forgård = ingen revolution**

Model af det jødiske tempel i Jerusalem omkring år 0, (Israelmuseet Jerusalem)

Foto: Wikipedia, deutsch

Verden

Traditioner om verden i Den gamle Orient

- A. Verden er blevet til som følge af en gudekamp
- B. Verden bryder sammen hvert år lige før nytåret, og skal genskabes - det sker under nytårsfejringen
- C. Naturfænomenerne er guddommelige og personificerede som guder
- D. Skabelse betyder forvandling fra *kaos* (øde, ubrugelighed, uorden) til *kosmos* (orden, brugbarhed)

Ægyptisk verdensbillede. Verdens fænomener er personificeret: Jorden er guden Geb, himmelhvelvingen guden Nut, og luftens gud hedder Shuh. Solen fødes hver morgen af Geb's skød. Bemærk også solguden Ra (Re) med falkehoovedet siddende i båden med solen, der er i evig bevægelse. - Wikispaces.com

Den jødiske **revolution** af synet på verden i Den gamle Orient

- A. Verden er **ikke** blevet til som følge af en gudekamp, men er Guds frie beslutning = revolution
- B. Verden bryder **ikke** sammen og skal **ikke** genskabes = revolution
- C. Naturfænomenerne er **ikke** guddommelige, men (kun) skabt af Gud = revolution
- D. Skabelse betyder forvandling fra *kaos* (øde, ubrugelighed, uorden) til *kosmos* (orden, brugbarhed) = **ingen** revolution

Religionerne i Den gamle Orient og jødedommen er enige om, at verden og livet kun findes på grund af, at det guddommelige først findes. De er også enige om, at livet er noget enestående, mirakuløst og godt, fordi verden og livet på jorden fungerer, så jorden kan være menneskets bolig og give rigelig med føde til alle.

Livet og verdens orden er derfor også noget helligt, som mennesket skal passe på og have respekt for. Livet kan ødelægges, og mennesket kan ikke selv bringe det ødelagte liv tilbage. Det kan fx udtrykkes poetisk således:

"Gik alle konger frem på rad, i deres magt og vælde. De mægted ej det mindste blad, at sætte på en nælde"
(H. A. Brorson, dansk salmedigter)

Mennesket

Traditioner om menneskets skabelse i Den gamle Orient

- A. Mennesket er *ikke* skabt i gudens billede. Kun nogle få (faraos kongen) har gudbilledlighed
- B. Mennesket er skabt for gudernes skyld for at tjene guderne og aflaste guderne
- C. Forskellige mennesker tilhører forskellige klasser: Nogle få har fået gudbilledlighed og er derfor hævet over de mange, der ikke har gudbilledlighed. Lighed mellem mennesker er en utænkelighed.

To eksempler fra Den gamle Orient, hvor formålet med menneskets skabelse udtrykkes:

"Mens Nintu, fødselsgudinden, er til stede, lad hende frembringe afkom, og lad menneskene bære gudernes slid." De kaldte på gudinden og spurgte hende: "Nintu, som er mor til guderne. Du som er fødselsgudinden, du som kan skabe mennesker. Skab et urmenneske sådan, at han kan bære åget!" Lad ham bære det åg som Enlil har bestemt. Lad mennesket bære gudernes byrde!"

(Atra-hasis I, 189-197)

"Blod vil jeg samle, knogler vil jeg skabe, jeg vil danne en oprejst skabning, 'menneske' skal være hans navn, jeg vil danne det første menneske, på det skal gudernes møje lægges, så de (guderne) kan hvile."

(Enuma Elish 5:5-8; 13-14; 31-34)

Den jødiske **revolution** af de religiøse traditioner i Den gamle Orient

- A. Mennesket er skabt i Guds billede. Mennesket (= alle mennesker) er gudsbilledet på jorden, dvs. repræsenterer Gud på jorden, ligesom en vice-konge repræsenterer den rigtige konge = **revolution**
- B. Mennesket er *ikke* skabt for at aflaste Gud, men for at opfylde og underlægge sig jorden = **revolution**
- C. Alle mennesker - mennesket - har del i samme gudbilledlighed og værdighed. Lighed mellem mennesker er hermed en grundholdning til mennesket = **revolution**

1 Mos 1.27:

"Gud skabte mennesket i sit billede; i Guds billede skabte han det, som mand og kvinde skabte han dem."

Renæssance-maleren Michelangelos' forsøg på at male menneskets gudbilledlighed i den jødiske urhistorie.

Guds finger rører mennesket.

Menneskets værdighed ifølge skabelsesberetningen

Skabelsesberetningen er revolutionerende og radikal: Mennesket - ikke kun *nogle* mennesker er skabt i Guds billede. Fx de kloge og smukke, de modige og energiske, de raske og gode, de betydningsfulde. Ethvert menneske ejer derfor en værdighed, som ingen kan fratage mennesket, fordi værdigheden er givet mennesket af Gud i skabelsen. Således tænker jøder og kristne og flere religioner tænker noget lignende.

Menneskets værdighed er dermed *religiøst* begrundet, og derfor er det umuligt for bl.a. kristne og jøder at komme udenom denne værdighed. Man kan godt sige, at det bare er et religiøst postulat, men man er nødt til at afskaffe Gud, hvis man vil af med denne grundlæggende værdighed, dvs. forlade en religion, der ophøjer mennesket, - også det svage og syge menneske.

Prøv at stille dig selv dette spørgsmål: Hvis ikke religionen havde sagt det så tydeligt, at alle mennesker har samme værdighed, hvor skulle denne grundholdning så komme fra?

Fra videnskaben måske? Vi regner jo med, at udviklingslæren i det store og hele er rigtig, og den bygger på princippet om "survival of the fittest". Dvs. at den stærkeste og bedst egnede udrydder den svage. Her er ikke megen støtte at hente til den svages værdighed.

Fra humanismen? Ja, det er et godt bud. Humanismen har netop mennesket i centrum, og i øvrigt alene mennesket. Ikke Gud. Man kan så tænke videre over, om det gør nogen forskel, om grundholdningen er inddrager Gud eller ej. Og dybest set er grundholdninger altid noget, man tror på.

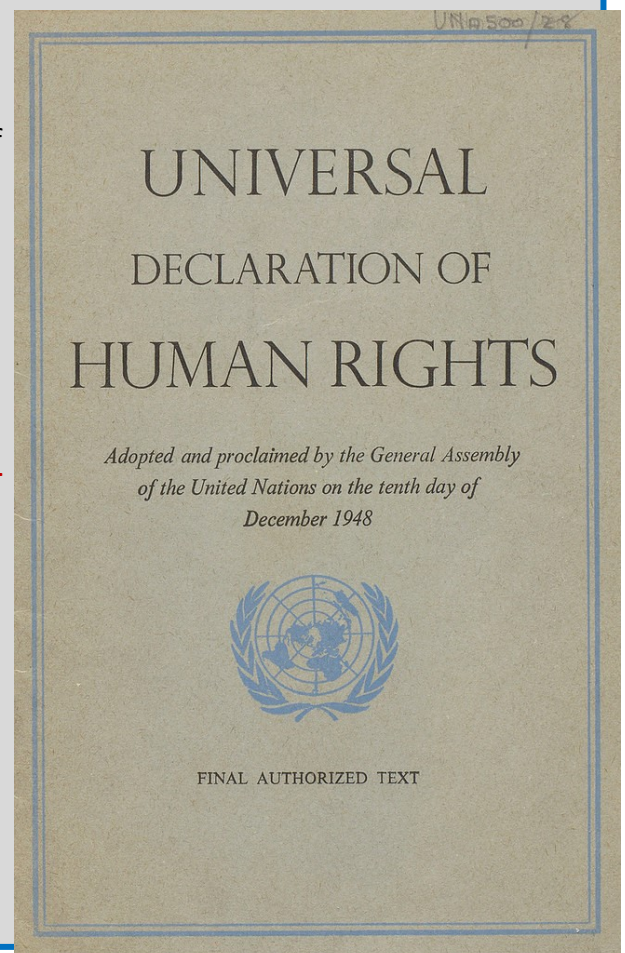
En kulturs grundholdning til mennesket genfindes i lovgivningen. Man kan med stor sikkerhed sige, at de gamle jøders grundsyn på mennesket har haft indflydelse på nogle af verdenssamfundets vigtigste dokumenter. Især på "Verdenserklæringen om menneskerettigheder", der blev vedtaget i 1948 af de dengang 58 medlemsstater af FN.

Artikel 1 lyder lige så radikal som skabelsesberetningen:

"Alle mennesker er født frie og lige i værdighed og rettigheder. De er udstyret med fornuft og samvittighed, og de bør handle mod hverandre i en broderskabets ånd."

Den første lignende formulering blev til i 1776 med Den amerikanske Uafhængighedserklæring. Den indledende formulering lyder sådan:

"Vi anser disse sandheder for selvindlysende, at alle mennesker er skabt lige, og at de af deres Skaber har fået visse umistelige rettigheder, heriblandt retten til liv, frihed og stræben efter lykke."

Opgave E (grupperarbejde)

Når mennesket spejler sig ??

Ser man så mere og andet end sig selv ??

Om humanisme og/eller religion

Når man kigger ind i et spejl, ser man et billede af sig selv. Hvad tænker du mon om billedet af dig selv?

Overvurderer du dig selv og din styrke, som katten gør? Eller ser du ned på dig selv og ringeagter dig selv?

Når man kigger i spejlet med humanistiske* øjne, så ser mennesket kun sig selv i spejlet. Mennesket ser på mennesket! Og dette billede kan ret let ændre sig, fordi både idealet for et menneske og skræmmebilledet af et menneske bestemmes af mennesket selv. Ligesom du kan se dig selv både smukkere og grimere end du er i virkeligheden.

Fordelen ved at se på mennesket som en humanist er, at det er forholdsvis let at ændre et dårligt ideal til et bedre. Det bestemmer man jo i grunden selv. Ulempen er, at det er sværere at fastholde et godt ideal, fordi idealet er flydende, og mangler en model eller autoritet udenfor sig selv.

Når man kigger i spejlet med jødiske øjne, så ser man ikke kun et menneske i spejlet. Man ser også Gud, fordi mennesket har gudbilledlighed. Man ser også det, man ligner. Man ser dermed noget større end sig selv, ligesom man kan tolke billedet med katten således, at katten ser meget mere end sig selv, nemlig en løve, når den ser på sig selv. Løven må være alle kattes ideal!

Fordelen ved den religiøse, jødiske tænkemåde er, at der er noget, der ligger fast udenfor mennesket selv, nemlig Gud, som dermed bliver menneskets idealbillede. Idealer bestemmes dermed ikke kun af mennesket selv. Sådan er en religiøs tankegang. Det er ikke let at nedbryde idealer, som Gud står bag. Ulempen er, at misforståede religiøse idealer ofte vil være næsten umulige at komme af med igen.

* Ordet human og humanistisk betyder menneske og menneskelig

1

Tal sammen om og diskuter teksten og især billedet med katten og løven og tal sammen om, hvor jeres holdninger mest kommer fra, - fra humanismen eller fra religionerne.

2

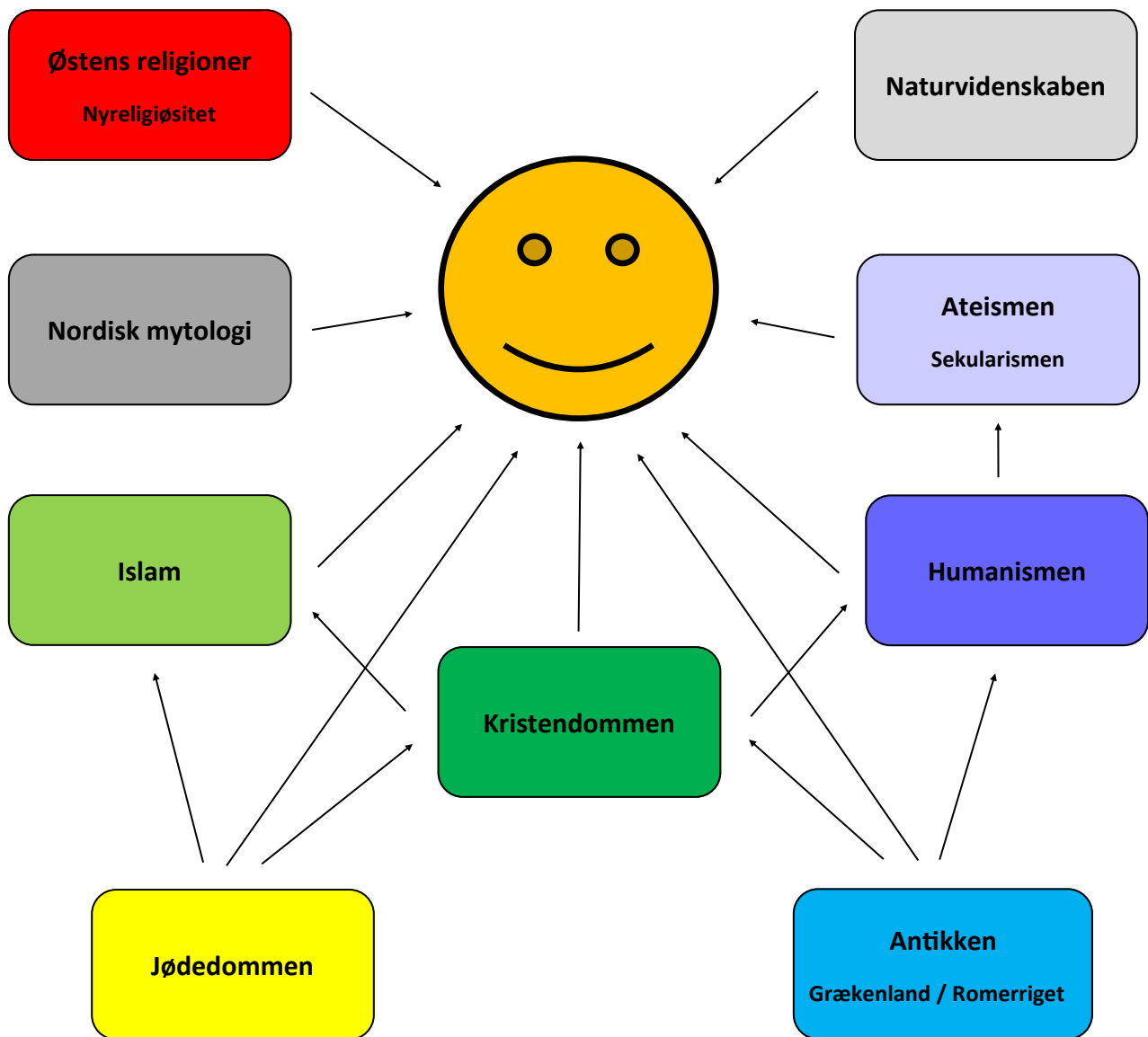
Tal sammen om, hvad der mon ligger i skabelsesberetningens udtryk: at mennesket er skabt.

3

Hvad betyder gudbilledlighed?

Hvor kommer vores kulturens vigtigste værdier og holdninger fra?

Opgave F (svær, gruppe og plenum)

Ansigtet i midten er både hele samfundet og det enkelte menneske - altså dig. Værdier og holdninger kommer et sted fra. Dem opfinder man ikke selv.

Arbejd sammen i en gruppe og tag firkant for firkant og find gode eksempler på værdier og holdninger, som I tænker må stamme fra firkanten. - Saml derefter op i plenum i klassen.

Opgave F

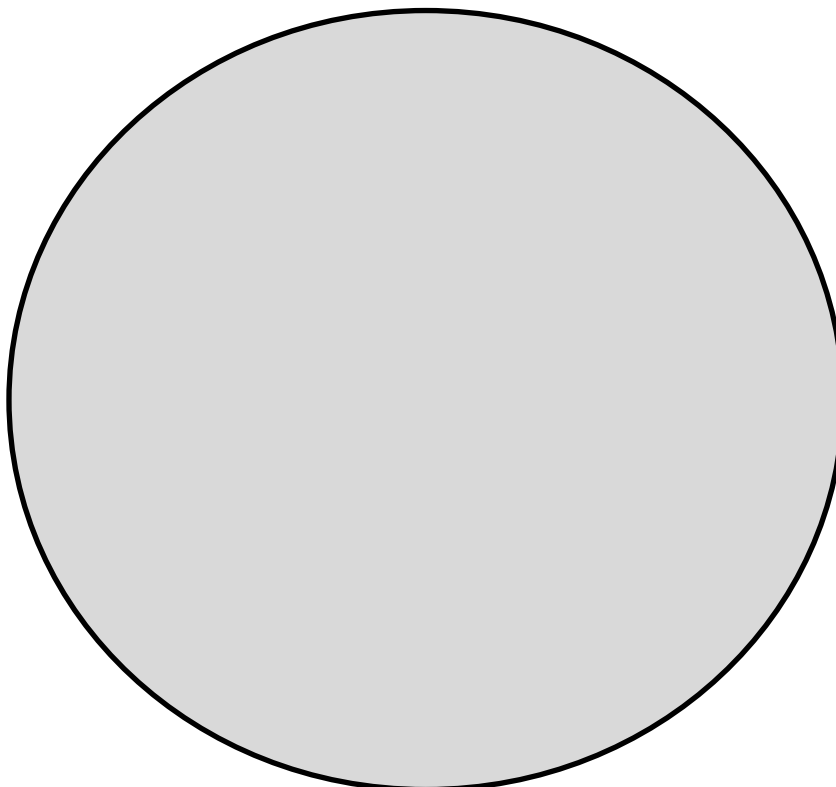

Hvor kommer mine egne holdninger fra?

Overvej, hvordan du tror, at du selv har fået dine holdninger:

1. Fra mine forældre eller bedsteforældre
2. Fra mine kammerater og nærmeste venner
3. Fra min religion, - min kirke, moske, synagoge, tempel og lignende.
4. Fra bøger, jeg selv har læst
5. Fra skolen og mine lærere
6. Fra sociale medier, film og fjernsyn
7. Det er noget, jeg selv fundet ud af
8. Andre steder ??

Tegn en lagkagemodel af dig selv. Del dig selv op i 8 stykker, alt efter hvor meget grupperne 1-8 fylder af dine holdninger. Skriv tallene 1 - 8 i hvert lagkagestykke. - Sammenlign gerne med nogle andre i klassen og tal om det.

Hæftet er produceret af

Folkekirkens Skoletjeneste i Kgs. Lyngby - Rudersdal, www.kirke-skole.dk

Materialet er tiltænkt 9. klasse

Udarbejdet af cand.pæd. Poul Astrup, 2020

